The final line of the stanza – Freely, jolly, loudly – was sang along by the other members of the company who drunkenly and joyfully joined in the song. This way the idyl-song of M. Ustyianovych is contrasted with far from the idyl Verkhovyna (Highland) in the story of Marko Cheremshyna. This contrast disclosed the whole horror of the catastrophe – the dissolute masters openly scoffed at honest people using the words of a freedom-loving opryshky (rebel) song. But for the third time the line Freely, jolly, loudly! was sang anlong by the mountains: the vast space, the forest lane, the river with the deep blue bottom and the big green spruce. It is a totally different world – the world of the pure and kind soul of the verkhovynets (highlander), Orfeniuk's world, but not the world of dishonourable masters-bloodsuckers and their dissolute menials. Though the protagonist perishes, in his world, where there are numerous people like him, his mountains are alive. They ruefully sing over again: «Freely, jolly, loudly!» and this line from the song of Ustyianovych acquires the new sound in the mighty performance of the nature – there is the primordial peasant abuse in it, the deprecation of outrageous acts that were committed in the country during the reign of Poland, the indignation, the sharp warning to the offenders, the need for new oprushky (rebels) to administer justice. Taken from the popular romantic work, the poetic line used at the end of the story emphasizes the very thoughts, «fortifies» them. It should be noted that the use of lines from a folk song or a poem is one the most favourite methods of Marko Cheremshyna's literary language. The writer has used such final, «fortifying» lines as the title of the whole literary work more than once. No wonder that one of the options of the Verkhovyna story's title were the words «Freely, jolly, loudly!» Inclusion of the lines from the romantic poem of M. Ustyianovych into the storyline in the given interpretation testifies to the neo-romantic aesthetic thinking of Marko Cheremshyna.

Key words: reflections, the poem Verkhovynets (Highlander) of Mykola Ustyianovych, the story Verkhovyna (Highlands) of Marko Cheremshyna, romanticism, neo-romantic aesthetic thinking.

УДК 821.161.2-14.09Ткач

С. І. Гуцуляк

МІЖ / ІЗ МЕЧЕМ ТА ЛЕМЕШЕМ: ОБРАЗ УКРАЇНЦЯ В ПОЕЗІЇ МИХАЙЛА ТКАЧА

У статті виведено узагальнений образ українця в системі координат «мир / війна» на матеріалі поетичної творчості Михайла Ткача. Змальовуючи тип хлібороба-воїна, М. Ткач не відступає від традиційних уявлень про український менталітет. Поет актуалізує войовничий стрижень нації в час загрози державній безпеці України.

Ключові слова: менталітет, образ українця, хлібороб-воїн.

DOI 10.34079/2226-3055-2019-12-20-38-44

Проблема національного виховання, на жаль чи на щастя, ще не була на маргінесі в українському суспільстві. А в часи історичних випробувань, які переживаємо й нині, вона стає **архіважливою**. Роль літератури в її розв'язанні важко переоцінити, адже

«молоді чи неоформлені душі формуються під впливом зразків, перетворюються на образ і подобу зразків, скристалізованих у духовій культурі» [9, с. 107].

Мета дослідження – з'ясувати, який літературний зразок для наслідування створив поет М. Ткач, як він співвідноситься з національним менталітетом українців і який його патріотичний потенціал.

Виклад основного матеріалу. Поняття «менталітет» трактують по-різному: як «образ думок», «духовну налаштованість», «стиль культури», «умонастрій», «спільне «психологічне оснащення» представників певної культури» чи «особливий «настрій душі» [4, с. 1, 2]. Останнє визначення найкраще корелює з традиційними уявленнями про емоційність, сентиментальність, ліризм української нації [4, с. 2]. Г. Ващенко вважає, що це «мирні хліборобські заняття сприяли лагідності вдачі українців і загальній інтелігентності їх, бо доісторичний хлібороб мав більше можливостей, ніж пастух чи ловець, пригадуватися над таємницями природи і людського життя» [2, с. 104].

Показовим є Ткачеве «Бабине літо», де картини надвечір'я й «еміграції» птахів, паралель між скошуванням бабиного літа і розчісуванням сивого волосся спонукають хлібороба дуже гостро, але без розпачу (як це вміють, може, тільки селяни) відчувати плинність життя: *«Відболіло, що мало боліти, / Що цвіло – полягло у покоси»* [8, с. 81].

Кажуть, що українці «дуже пильні, вдачею веселі, привітливі, замилені до музики, а ще більше до пиття... Люблять і пильнують чистоти» [7, с. 53], що ми, приміром, «чистіші, запопадливіші, гостинніші, побожніші та менше забобонні» [7, с. 51], ніж росіяни. Цей погляд збоку, зафіксований у праці В. Січинського «Чужинці про Україну», цілком резонує з поглядом ізсередини – в поезії М. Ткача, багатій на оригінальні «уточнення». Наприклад, про те, як любов до випивки поєднується з побожністю: *«Стрепенімось, панове, бо ми ж таки годні / Закропитися тим, що Господь нам припас»* [8, с. 62]. Або як весела вдача виявляється в коханні: *«Коники зелені, / Рисаки шалені! // Скажеш, моя мила, – я їх приручу»* [8, с. 111]. Або як глибоко вкорінена любов до чистоти: не лише «білявкахатина» [8, с. 192], з вікнами, що, *«наче совість, чисті і прозорі»* [8, с. 157], не лише мати *«у чистій білій сорочці»* [8, с. 149], а й душа *«чиста, мов рання роса»* [8, с. 275].

Названі та ще ціла низка особливостей роблять українця впізнаваним у світі. Образ цей, поза сумнівами, загалом позитивний. Однак самі українці часто критично оцінюють свою «добру» натуру. Згадаймо «пражан» чи «шістдесятників», до яких принаймні хронологічно належить і М. Ткач і які вважають «однозначно негативними» рисами характеру українців «надмірну терплячість-витривалість, що часто переходить у байдужість, і схильність до самоприпинення. Сюди ж належить й найбільш суперечлива у розумінні шістдесятників риса українців – схильність до міжусобиць і внутрішніх чвар» [3, с. 59]. Зрештою, її пов'язують з індивідуалізмом, який, своєю чергою, виводять із переваги емоційно-почуттєвої компоненти психіки над раціонально-вольовою. А все ж – чому ця перемога серця над розумом така велика в очах для багатьох, така ненависна й болісна? Почуттєвість українців начебто «не витримує прагматичного тиску російської раціональності і твердості й врешті призводить до безперестанних поразок» [3, с. 55].

Парадокс у тому, що цей лагідний і терплячий народ має героїчну історію. Ще в Київській Русі панував «культ меча, коня і шаблі» [5, с. 51]. У XVI ст. українці стали відомими як «нація козаків» [6, с. 124]. Однак формування типу козака-воїна – зовнішньо вмотивований, сказати б, вимушений процес: «Українські козаки були спокійним народом, – писав Ж.-Б. Шерер, – згодом, коли вони помітили, що існує

тільки одна думка – їх роздавити, нема нічого дивного, що вони взяли за шаблі, щоб скинути важке ярмо та затвердити свій нахил до незалежності» [7, с. 58].

У напозір спрощену картину посвячення хлібороба в воїна М. Ткач закладає глибокі смислові пласти – біблійні архетипні опозиції світла й темряви, добра і зла. Даючи ініційованому час пережити особисте горе («*Хить-хить, хить-хить – / Хиталася стріла, / А в серці пращура мого / Ятрилась рана*» [8, с. 171]), автор переконує читача, що годинник «цокає» (стріла – як маятник), що прийшов час більшого, історичного страждання, яке також є порою дорослішання, виходу за межі найвного світогляду.

Для обстоювання останньої тези М. Ткач обирає образ коня, однаково важливий як у землеробській, так і в військовій культурі українців. Ось як із ним взаємодіє хлібороб: «*Тепер він випряг коника із плуга, / Дістав води гарячому трудязі / І відпустив на попас*» [8, с. 170]. Натяк на інфантильність героя увиразнюється в наступному епізоді: «*Мій пращур взяв у руки грудку – / І розім'яли пальці глину, / І вже в потрісканих пучках / Творився коник, / Немов подібний до отого, / Що ген смиренно попасався*» [8, с. 170]. Нові виклики долі – необхідність робити вибір, брати відповідальність, проявляти силу, – запускають механізм заповнення дефіциту маскулінних рис: «*В душі затамувавши біль, / Він мовчки скочив на коня / І навпростець помчав – / На клич сурми, / На плач дітей, / На захист хліба і дитини*» [8, с. 171].

Змушуючи героя наступити на горло власній пісні, М. Ткач просто втворює історію. Але яким зрештою, по всіх випробуваннях, сподівається його побачити – м'яким чи жорстоким, що вкладе йому в руки – леміш чи меч? Здавалось би, цей вибір є лише художнім рішенням і лише в художній площині має вплив, бо пролита кров – як точка неповернення до себе колишнього, замріяного романтика. Проте якщо припустити, що на відміну від росіянина, який «з природи холоднокровно-безпощадний і суворий», козаки «жорстокі й криваві [...] тільки в розгарі військової дії» [7, с. 61] (Ф. Масон), тоді шлях до себе не відрубано разом із головою ворога, і вибір – реальний – ще можливий.

М. Ткач завжди прагнув зробити його на користь миру: «*Програмою омріяного миру / Мені запрограмовано цей світ*» [8, с. 180]. Виступаючи за мир, автор декларує життя як найвищу цінність: «*заклинаю наймудріші / І незбагненні відкриття, / Якщо вони во ім'я тиші, / Яка за межами життя*» [8, с. 90]. У тому, як він це робить, прочитується трагедія людини епохи двох світових воєн і науково-технічної революції: «*В мій мирний сон тривогою росте / Смертельний спалах Хіросіми! // Всі болі Азії болять мене, / І я від думки паленню, / Що, може, завтра ще десь розітне / Дамоклів меч чинюся надію*» [8, с. 174].

Тривожна тональність – незмінна ознака Ткачевих віршів про війну. Відображаючи настрої в українському суспільстві, поезія М. Ткача про війну увійшла до значно ширшого контексту, бо в середині ХХ ст. весь світ, поруйнований і наляканий, «заговорив про покинутість людини, про тривогу, як її основне почуття, про тривогу як про праматерію душі» [9, с. 39]. У пошуках опертя для «української загубленої людини», яка відчула себе «маленькою комашкою на маленькій піщинці», М. Шлемкевич закликає нічого не забувати: «Проглянувши наше горе, подумаймо: – може вже в свідомості є полегша, глибока відрада, достойна відрада!» [9, с. 40].

У поезії М. Ткача проблема пам'яті оголює проблему байдужості, а відтак пам'ять постає критерієм людяності. Застерігаючи від забуття воєнного лихоліття, автор зводить образні пам'ятники (невідомому солдатів, матері, яка втратила сина),

що дивовижно нагадують пам'ятники реальні. Схоже, створюючи образ матері (*«Не раз в колиску падали громи, / Та нам ніщо не вкоротило віку, / Бо захистила мати нас грудьми. // З її любові всі ми виростили, / З її мечем наводили мости»* [8, с. 248]), М. Ткач надихався монументальною київською скульптурою «Батьківщина-Мати», спорудженою на честь Перемоги (невипадкова й назва поезії, цитованої вище – «Мати Батьківщина»).

До речі, спочатку проектуванням монумента займався скульптор Євгеній Вучетич, відомий також як автор пам'ятника «Перекуємо мечі на орала». Це – заклик до роззброєння із відсиланням до біблійного пророцтва: «І Він буде судити між людьми, і буде численні народи розсуджувати. І мечі свої перекують вони на лемеші, а списи свої – на серпи. Не підійме меча народ проти народу, і більше не будуть навчатись війни!» [1, с. 842]. В інтерпретації М. Ткача воно звучить так: *«І я вже чую подих дня такого, / Коли без остороги і жалю [...] / Не тільки меч, а й щит перетоплю»* [8, с. 180]. Підтримуючи ідею миру й запозичуючи відповідні образи-символи, поет, проте, мусить констатувати, що *«досі ще мечі на лемеші / Не перековано. І стан облоги / Психозом неминучої війни / Іще не знято з мирного прогресу. // Ще на планеті падають сини, / А матері ще сивіють від стресу»* [8, с. 188].

Пам'ять про війну (постійне зрине нагадування – *«на стінах, в орденах і медалях, – хто не повернувся з війни»* [8, с. 150]) спонукає матір із Ткачевої поеми «Хата» туго сповивати сина, щоб *«викохати стрункого витязя, годувальника і продовжувача роду, а не безхребетного немічного пасинка»* [8, с. 153]. М. Ткач також опоетизовує давньоруську традицію, за якою батько клав у колиску до новонародженого меч [7, с. 5]: *«Поклав меча у синову колиску, / Щоб виколисувався гнів»* [8, с. 175]. Але гнівна тональність дається поетові непросто, аж до пізніх збірок – «Зазим'є» і «Струна», де гостро й безапеляційно засуджено радянський режим.

Здебільшого негативно конотованій «войовничій» образності протиставляється образ-символ хліба. Хліборобська образність – універсальний для поета інструмент, за допомогою якого оприявнюється, тлумачиться й оспівується все важливе: життя, його філософія (*«Хліб – від зерна. Від слова – мова, / Держава в корені – сім'я. // В усьому є своя основа / І надбудова є своя»* [8, с. 100]) і мета (*«Світиться колосом труд мій у життнім вінку»* [8, с. 245]), любов (*«Щоб не було в любовнім жнив'ї / Безколоскового стебла»* [8, с. 143]), мистецтво (*«У руці в нього пензлі бринять перестигло, / Мов тугі колоски в золотому сніжку»* [8, с. 101]), пам'ять (*«З поля України пригоріла пшениця / Нам по всій Канаді на добро зійшла»* [8, с. 77]), надія (*«Ще по зимі прийде весна, / Ще зарясніє ярина»* [8, с. 335]), історичне призначення нації (*«По Божій волі наше життє / На цій землі засіяне на жито»* [8, с. 97]), зв'язок із родиною (*«Мамині руки – колиска моя, / Хліб у долонях, що сонцем сія»* [8, с. 346]), Батьківщиною (*«Стою серед поля, мов росту із землі»* [8, с. 252]) та Богом (*«Благослови мене хлібом на добрім віку»* [8, с. 245]).

Образ хлібороба романтизований, пафосний, із героїчними рисами: *«В серці хлібороба дзвонить пшеницями [...] далечінь. // Він її осяйно обійма очима, – / Руки простягає – два крила століть, / І, піднявши небо дужими плечима, / Нече велет-колос, в пшеницях стоїть»* [8, с. 265]. Це антеївський тип людини, сильної, красивої, яка *«росте із землі»* [8, с. 252] і скріплює своєю щоденною працею весь традиційний устрій життя українців.

Практично всі (крім машинних) образи, що розкривають хліборобську тематику (хліб, пшениця, колос, хлібороб) мають сакральну семантику. Невипадково в poemі «Руки на штурвалі» хлібороба названо «творцем», а в пісні «Мама Марія» сказано про «молитву хлібові». Із сув'язі трьох основоположних сакральних образів Ткачевого

художнього світу – матері, хати і хліба – виростає ідилічна «Місячна казка», казка щасливого дитинства, мирного життя: *«В хаті вві сні росте дівтора, / І хліб підростає щомиті: // Мати збудилась: «Чи ще не пора?» – / Вкутала ручки дитячі розкриті. // Потім до хліба: «Рости... рости» / До шибки чоло приклала, – / Місяць наструнчив до вікон дроти, / Втіхою сповнивши: «Ні, не проспала...» // І загуділа у небо піч... / І вийшла подихати мати на ганок... // Хата пливла під вітрилом сторіч / З хлібом і дітьми в світанок...»* [8, с. 274]. Ось він, тут, у магічній зворушливій картині, особистий рай ліричного героя і, бачиться, автора теж. Це – і життєвий вибір, і метамрія, і найбільший скарб, на який упродовж віків без кінця посягали.

Чутливий до невилгоного історичного болю, М. Ткач на межі ХХ і ХХІ ст. ідентифікує нову-стару загрозу, яка справджується вже після його смерті: *«Тільки імперська тінь, ухопивши попущений повід, / Вас і досі ще смикає в світле майбутнє назад»* [8, с. 95]. Разом із передчуттям біди прокидається воєнний досвід минулих поколінь. Ліричний герой, «богом Орієм призваний землю тернову орати», раптом усвідомлює, що його *«душа закодована пращуром, лютим на прю»* [8, с. 12]. Тема історичної спадкоємності зав'язана передусім на феномені козацтва: *«Ми клейноди святі від козацтва взяли, / І відвагу козацьку взяли неповторну»* [8, с. 19]. Бо це той випадок, коли не рятує ні *«мудрість Ярослава»*, ні *«Орликова правда»* [8, с. 67], лише козацька шабля. Тож войовниче минуле згадується не в ностальгійно-романтизованому ключі, до нього апелюється як до історичного гена: хай проявить себе тепер, коли життєво необхідно.

Ще в середині ХХ ст. М. Шлемкевич закликав: *«Прокинься, загублена українська людино, споглянь на себе, на своє горе й приниження, щоб ти могла ще розпростатися на образ і подобу Божу!»* [9, с. 10]. До кінця століття і горя, і причин прокидатися побільшало: *«Та зніміть переляк, отверзайте вуста правдомовні. // На руїні століття розвійте задушливий чад. // При ясных небесах спом'янувши надії жертовні, / Подивіться на себе у сотні правдивих свічад. // Сто віків прихилить, придивіться до пам'яті роду, – / Там далекий ваш предок благає навколішки вас: / Пошануйте нащадків при хитрій спокусі на згоду / Повернути себе на довічний імперський попас. // Доки спомин живий, пригадайте у кожнім коліні / Уготовану долю по волі лукавих заброд»* [8, с. 91]. Це вже М. Ткач будить націю від найдовшого, може, сну про «старшого брата». Пригадує, як той «роздяг до трусів», як кружляв над нами чорним вороном, шукаючи «поживу [...] неживу» [8, с. 17]. Поет критикує українців за індивідуалізм, інфантильність та байдужість у вирішальні історичні моменти: *«Із неба ясного, / Неначе на здобич, той ворон упав. // А ми собі грали в кущах в підкидного, / І кожен на туза козирного ждав»* [8, с. 17].

Висновки. М. Ткач усвідомлював, що карти вже роздано, і, як не тасуй, у нас не найкращий набір, бо *«між двох мечів – із Заходу і Сходу – / Нам споконвік роковано життя»* [8, с. 97]. А це означає постійну загрозу: *«Моя Україна у вічній тривозі / Вдивляється в степ, де гуляла орда»* [8, с. 17]. Це означає – тяглість війни як тяглість зла, що простежується у «Триптисі Іванового роду», де найстарший Іван – ветеран Першої світової війни, середульший – Другої, і для молодшого «іграшкові солдатики з олова» от-от оживуть, бо *«Івани проводжають Івана в армію, – / Білий світ ще надвоє колеться!»* [8, с. 309]. Це означає необхідність озброєння Ткачєвого Антея (*«Під небом цим під голубим, / Ми твердо стали в золоті колосся, / А хто хотів пустити нас на дим, / Землі у нас для всіх могил знайшлося»*). Лише в поєднанні двох напрямів патріотичного самовияву нації, що формують феноменальний тип хлібороба-воїна, поет бачить оптимістичну перспективу: *«Україна виборе себе»* [8, с. 66]. Ткачєва

візія майбутнього України може і повинна стати предметом подальших наукових досліджень.

Список використаної літератури

1. Біблія, або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту із мови давньоєврейської й грецької на українську наново перекладена : 988–1988 / Пер. І. Огієнко. – Ювілейне видання з нагоди тисячоліття християнства в Україні. – Б.м. : Б.в., 1989. – 1521 с. ; Bibliia, abo Knyhy Sviatoho Pysma Staroho i Novoho Zapovitu iz movy davnoievreiskoi y hretskoi na ukrainsku nanovo perekladena : 988–1988 / Per. I. Ohienko. – Yuvileine vydannia z nahody tysiacholittia khrystyianstva v Ukraini. – B.m. : B.v., 1989. – 1521 s.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал : Підручник для педагогів, виховників молоді і батьків / Г. Ващенко. – 3-е вид. – Полтава : Полтавський вісник, 1994. – Т. 1. – 191 с. ; Vashchenko H. Vykhovnyi ideal : Pidruchnyk dlia pedahohiv, vykhovnykiv molodi i batkiv / H. Vashchenko. – 3-e vyd. – Poltava : Poltavskyi visnyk, 1994. – T. 1. – 191 s.
3. Дзьомба Н. До проблеми української ментальності у публіцистиці шістдесятників / Н. Дзьомба // Медіапростір. – 2015. – Вип. 7. – С. 55–61 ; Dzomba N. Do problemy ukrainskoi mentalnosti u publitsystytsi shistdesiatnykiv / N. Dzomba // Mediaprostir. – 2015. – Vyp. 7. – S. 55–61.
4. Євсєєва Г. П. До питання про український менталітет і формування української національної ідеї / Г. П. Євсєєва, Л. М. Архипенко // Актуальні проблеми державного управління. – 2011. – № 1. – С. 122–133 ; Yevsieieva H. P. Do pytannia pro ukrainskyi mentalitet i formuvannia ukrainskoi natsionalnoi idei / H. P. Yevsieieva, L. M. Arkhupenko // Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia. – 2011. – № 1. – S. 122–133.
5. Півторак Г. П. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов : міфи і правда про трьох братів слов'янських зі «спільної колиски» / Г. Півторак. – Київ : Академія, 2001. – 152 с. ; Pivtorak H. P. Pokhodzhennia ukrainsiv, rosiiian, bilorusiv ta yikhnikh mov : mify i pravda pro trokh brativ slovianskykh zi «spilnoi kolysky» / H. Pivtorak. – Kyiv : Akademiia, 2001. – 152 s.
6. Пономарьов А. Українська етнографія : курс лекцій : навч. посіб. / А. Пономарьов. – Київ : Либідь, 1994. – 317 с. ; Ponomarov A. Ukrainiska etnografiiia : kurs leksii : navch. posib. / A. Ponomarov. – Kyiv : Lybid, 1994. – 317 s.
7. Січинський В. Чужинці про Україну / В. Січинський. – Львів : Світ, 1991. – 92 с. ; Sichynskyi V. Chuzhyntsi pro Ukrainu / V. Sichynskyi. – Lviv : Svit, 1991. – 92 s.
8. Ткач М. Струна : вибране / М. Ткач. – Київ : Київ. правда, 2002. – 488 с. ; Tkach M. Struna : vybrane / M. Tkach. – Kyiv : Kyiv. pravda, 2002. – 488 s.
9. Шлемкевич М. Загублена українська людина / М. Шлемкевич. – Нью-Йорк, 1954. – 158 с. ; Shlemkevych M. Zahublena ukrainska liudyna / M. Shlemkevych. – Niu-York, 1954. – 158 s.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2019.

S. Hutsuliak

BETWEEN / WITH SWORD AND PLOWSHARE: IMAGE OF A UKRAINIAN IN MYKHAILO TKACH'S POETRY

The problem of patriotic education is one of the most topical issues nowadays. In fiction, it can be solved in particular through the creation of patterns for imitation. This article explores the collective image of a Ukrainian as a model for imitation, which is provided by the poet Mykhailo Tkach.

In general, he does not evade from existing notions of Ukrainian mentality. His literary characters are first of all kind, romantic, fun, generous and trusting. This is a rich inheritance from the farming past. The symbol of bread is a universal tool, by which the poet expresses, interprets and glorifies all that matters for him. Almost all images (except for the machine ones) that reveal the bread theme (bread, wheat, ear, cereal growers, etc.) have sacred semantics.

However, from time to time this idyllic picture becomes monochrome, especially in poetry about war, about memories of it or foreboding. Showing the anxiety of Ukrainian society, M. Tkach's poetry about war became the part of a much wider context. The reason is that since the middle of the twentieth century the whole ruined and frightened world «has started talking about the abandonment of man, the anxiety as his basic feelings, about the anxiety as the forematter of the soul» (M. Shlemkevych).

M. Tkach sees the escape in the remembering. He builds pathetic poetic monuments to Unknown Soldier and to Mother who lost her son in the war. And it's amazing how they remind real monuments.

Looking in the depth of history, the poet stresses the continuity of militant (secondary by their nature) traditions, particularly Cossack heroism. Perhaps this is best achieved in the poem «Hands on the wheel», in which the cereal grower, who has recently been making clay toys, is forced to grow up into a warrior and saddles true horse to fight the enemies, protecting his family and land. M. Tkach also demonstrates the eternal, biblical continuity of evil in this poem.

Human life is what the poet values most of all. That's why he is on the side of peace and calls for peace. But at the same time he points out with sadness that it is too early to turn swords into ploughshares, as mentioned in the biblical prophecy. M. Tkach recognized the new-old threat to his motherland in anticipation of the next millennium, and his poems became even more acute and more didactic than before. Anyway he looked to the future with hope, noting us not to let the swords fall from our hands. His Antey is armed.

Key words: *mentality, the image of a Ukrainian, farmer-warrior.*

УДК 821.111-31.09

Д. І. Дроздовський

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ МНОЖИННОЇ РЕАЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЖАМИ ПОСТПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ РОМАНІВ

У статті досліджено, що в англійському постпостмодерністському романі увиразнено мотив одночасного перебування суб'єкта в кількох вимірах реальності. Моделі такого перебування можуть підпорядковуватися різним авторським концепціям: роман-сповідь із романом у романі («Спокута»); використання науково-фантастичних концепцій «множинності часу», його нелінійної організації відповідно до теорії суперструнної реальності, яка представлена у вигляді кількох одночасних зон, між якими може бути встановлений зв'язок (фізичний або метафізичний) («Хмарний атлас»); конструювання у власній свідомості фіктивної реальності, що постає заміном справжньої дійсності, що має занадто сильний травматичний ефект для суб'єкта (таким чином створена підсвідомістю дійсність витісняє певні фрагменти минулого, які через певні обставини не можуть бути проговорені або ж